

Laura Hurme, Essi Korhonen ja Linda Kämäräinen

Ehkäisevä lastensuojelu peruskoulussa kuraattoreiden näkökulmasta

LAB-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosionomi

Opinnäytetyö 2020

Tiivistelmä

Laura Hurme, Essi Korhonen ja Linda Kämäräinen
Ehkäisevä lastensuojelu peruskoulussa kuraattoreiden näkökulmasta, 32 sivua,
4 liitettä
LAB-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö 2020
Ohjaaja: Ulla Huhtalo lehtori, LAB-ammattikorkeakoulu

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ehkäisevää lastensuojelutyötä peruskoulussa kuraattoreiden näkökulmasta tarkasteltuna. Tutkimuksessa halusimme selvittää kuinka peruskoulujen kuraattorit näkevät itsensä osana ehkäisevää lastensuojelutyötä ja miten ehkäisevä lastensuojelutyö näkyy heidän työskentelyssään.

Tutkimusaineisto kerättiin kevään ja kesän 2020 aikana Webropol- kyselyllä Covid-19 infektioiden aiheuttamien poikkeusolojen takia. Kysely lähetettiin saatekirjeineen Etelä-Karjalan alueen peruskoulujen kuraattoreille. Vastauksia kyselyyn tuli yhteensä kuudelta kuraattorilta.

Saatujen tulosten mukaan koulukuraattorit toteuttavat ehkäisevää lastensuojelutyötä olemalla turvallisia aikuisia kouluissa ja tekemällä laajaa verkostotyötä. Myös varhainen tukeminen, ennakointi, huolen puheeksi ottaminen, puuttuminen syrjäytymisen riskitekijöihin sekä monipuolinen menetelmäosaaminen ovat tärkeitä ennaltaehkäisyn keinoja. Koulukuraattorit ovat yleensä niitä ammattilaisia, joiden luo kouluissa ohjataan ensimmäisenä, jos lapsella tai nuorella huomataan ongelmia.

Koulukuraattorit tuntevat, että ovat koulussa toimivina ammattilaisina etulinjassa ehkäisevän lastensuojelutyön toimijoina. Peruskoulun kuraattorit pitävät ehkäisevää lastensuojelutyötä omasta näkökulmastaan haastavana, koska kokevat saavansa lasten ja nuorten ongelmat tietoonsa liian myöhäisessä vaiheessa. Kuraattorit tarjoavat lapsille ja nuorille palveluita tai tukitoimia, ja ohjaavat tarvittaessa muiden palveluiden piiriin.

Asiasanat: Koulukuraattori, peruskoulu, ehkäisevä lastensuojelutyö, oppilas-huolto

Abstract

Laura Hurme, Essi Korhonen and Linda Kämäräinen

Preventive child welfare work in primary school from the perspective of school social workers, 32 pages, 4 appendices

LAB University of Applied Sciences

Health Care and Social Services Lappeenranta

Bachelor of Social Services

Bachelor's Thesis 2020

Instructor: Ms Ulla Huhtalo, Senior Lecture, LAB University of Applied Sciences

Purpose of this thesis was to investigate preventive child protection work in primary school from perspective of school social workers. The research investigated how school social workers of primary school see themselves as a part of preventive child protection and how it makes a role in their jobs.

The data for this thesis were collected during spring and summer of 2020 via Webropol survey due to exceptional circumstances caused by Covid-19 infection. The survey was sent with the cover letter to the primary school social workers of South Karelia. Six school social worker answered the survey.

According to the results obtained school social workers carry out preventive child welfare work by being safe adults in school and by doing extensive network. Also important preventive child welfare ways are early intervention, anticipation, intervention in element of risk in social exclusion and diverse methodology competence. School social workers are usually those professionals to which schools are referred to first if problems are noticed in the child or young person.

School social workers feel that they are in the front line of preventive child welfare and think it is challenging because the information about child in need of school social worker comes too late. School social workers provide support for children and young people and guide them to other services if necessary.

Keywords: A school social worker, primary school, preventive child welfare, student servicing

Sisällys

1	Johdanto.....	5
2	Ehkäisevä lastensuojelutyö.....	6
3	Sosiaalityö kouluissa	8
3.1	Historiaa	8
3.2	Koulukuraattorin työn sisältöä ja haasteita	10
3.3	Työn haasteita	11
3.4	Moniammatillinen yhteistyö	14
4	Opiskeluhoitoa ja kuraattorintyötä ohjaavat lait	15
4.1	Oppilas- ja opiskeluhoitolaki.....	15
4.2	Lastensuojelulaki ja sosiaalihoitolaki	16
4.3	Laki sosiaalihoillon asiakkaan asemasta ja oikeuksista	17
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus	17
5.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset	17
5.2	Opinnäytetyön toteutus	18
5.3	Aineiston keruu ja analysointi.....	19
5.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökulmat	20
6	Tulokset.....	22
6.1	Kuraattorin työnkuva ja työ osana ehkäisevää lastensuojelua	22
6.2	Kuraattorityön kehittämiskohteet ja ideoita niihin	24
7	Yhteenveto	27
8	Pohdinta	28
	Lähteet	31

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

Liite 2. Tutkimuslupahakemus

Liite 3. Tietosuojailmoitus

Liite 4. Saatekirje

1 Johdanto

Peruskoulu luo perustan lasten tulevaisuudelle ja aikuisuudelle, sillä lapset viettävät suuren osan ajastaan koulussa (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 11). Peruskoulu tavoittaa valtaosan lapsiväestöstä, joten sillä on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa lasten kehitykseen. Peruskoulujen säädöksissä on otettu huomioon lasten laaja-alainen suojelu ja sen tuleekin pyrkiä kasvattamaan lapsia hyväkuntoisiksi ja vastuuntuntoisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Koska koulunkäynti vaikuttaa ratkaisevasti lapsen elämän mahdollisuuksiin ja tulevaisuuteen, sen jäädessä kesken, työttömyyden ja syrjäytymisen riski kasvaa. Ongelmien vähentämiseksi ja oppimisen edistämiseksi tulee lasten käytettävissä olla riittävästi erilaisia tukimuotoja. (Taskinen 2010, 40.)

Koulu vaikuttaa vahvasti lapsuuteen ja siksi oppilashuolto on tärkeässä asemassa vastaamaan lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Näin ollen oppilashuolto on myös tärkeä osa lastensuojelutyötä. Kuraattoreiden ammattiryhmällä on yhdessä opettajien, viranomaisten ja kotien kanssa hyvät mahdollisuudet ja valmiudet tukea lasten ja nuorten kehitystä. (Kurki ym. 2006, 11–12.)

Nykyaikana lapsilla ei aina ole lähellään välittäviä ja tukevia aikuisia, jotka rakastaisivat ja asettaisivat heille rajoja sekä tukisivat heidän kasvuaan aikuisiksi. Vanhempien kielteiset asenteet koulua kohtaan, välinpitämättömyys lastensa asioista ja haasteelliset kotiolot luovat tarpeen koulukuraattorin työlle. Nuoret tarvitsevat tukea itsetuntemuksen ja itsetunnon kehitykseen, uskoa ja rohkaisua tulevaisuuteen sekä tukea päihdeasioihin. (Kurki ym. 2006, 22.)

Opinnäytetyömme aihe on ehkäisevä lastensuojelutyö peruskouluissa kuraattorien näkökulmasta. Aihetta on mielestämme tarpeellista tutkia, sillä koemme, että varhainen tukeminen on ensiarvoisen tärkeää lasten ja nuorten tulevaisuuden kannalta. Meitä kiinnosti erityisesti koulukuraattorin näkökulma, sillä lapset ja nuoret ovat helposti tavoitettavissa koulujärjestelmän kautta ja tulevaisuudessa on mahdollista, että työskentelemme itse koulukuraattoreina. Tarkoituksenamme on selvittää koulukuraattorien työnkuvaa ja miten ehkäisevä lastensuojelu näkyy heidän työssään sekä mitä kehittämiskohteita koulukuraattorit kokevat työssään

olevan. Mitä pidemmälle aihetta tutkimme, sitä enemmän havaitsimme tarvetta tällaiselle tutkimukselle.

Opinnäytetyömme aihe on mielestämme ajankohtainen varsinkin vallitsevan Covid-19-infektion aiheuttamien poikkeusolojen vuoksi. Poikkeusolot vaikeuttavat merkittävästi lasten ja nuorten kanssa tehtävää ehkäisevää lastensuojelutyötä, sillä he eivät ole joka päivä nähtävillä eivätkä välttämättä edes kuultavilla. Poikkeusolojen takia meille heräsi lisää kysymyksiä, ja halusimme selvittää peruskoulun kuraattoreiden näkökulman siihen, kuinka poikkeusolot ovat vaikuttaneet heidän koulussaan tekemään ehkäisevän työn toteutumiseen.

2 Ehkäisevä lastensuojelutyö

Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan lasten hyvinvoinnin edistämistä sekä kehitys- ja terveystarkkailun ennakointia ja vähentämistä. Sitä toteutetaan kunnan peruspalveluissa lakisääteisesti sekä seurojen ja järjestöjen vapaaehtoistoiminnalla. (Taskinen 2010, 15.)

Lastensuojelun toteuttamisen päävastuu on sosiaalitoimella, mutta muilla hallinnonaloilla on velvollisuus järjestää palveluja ja ennaltaehkäisyä tukemaan kasvatusta. Tavoitteena on tarjota varhaista tukea ensisijaisesti normaalipalveluissa, kuten kouluissa, neuvoloissa ja muussa terveydenhuollossa, päiväkodeissa, perheneuvolassa ja nuorisotyössä. (Taskinen 2010, 12–13.)

Puuttuminen oppilaan ja tämän perheen ongelmiin vie työntekijän henkilökohtaiselle rajapinnalle. Varhaiselle puuttumiselle on tämän vuoksi tullut kielteinen leima ja nykyään puhutaankin mieluummin varhaisesta tuesta, havaitsemisesta tai huomaamisesta. (Huhtanen 2011, 41.)

Kunnan velvollisuutta ennaltaehkäisevään lastensuojeluun, varhaiseen tukeen ja niiden järjestämiseen on täsmennetty siten, että kunnan tai kuntien yhdessä on luotava lastensuojelun suunnitelma, jonka tulee liittyä kunnan talous- ja toimintasuunnitteluun. Suunnitelmassa on osoitettava käytettävissä olevat resurssit sekä ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön että lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun osalta. (Taskinen 2010, 12–13.)

Varhaista tukemista kuvataan tärkeäksi ja jopa välttämättömäksi. Se merkitsee, että asioihin tulee puuttua heti tai ainakin mahdollisimman pian ongelmien havaitsemisesta. Ihanteellisinta varhainen tukeminen on ongelmiin puuttumista ennaltaehkäisevästi. (Karttunen & Strömberg-Jakka 2012, 40.)

Varhaisen tuen käytäntöjen tulee ulottua kaikkiin lapsiperheiden palveluihin ja vanhempien tulee saada tukea kasvatukseen siellä, missä lapset ja perheet käyvät. Tuki tulee antaa mahdollisimman ajoissa, ennen kuin ongelmat pääsevät kasvamaan. (Taskinen 2010, 22.)

Lapsen etu on aina ensisijainen asia kaikessa lapsiin liittyvissä päätöksissä. Lapsen edun ensisijaisuus ohittaa lähtökohtaisesti kaikki intressit, eriävien etujen jou tuessa vastakkain. Edun arvioiminen edellyttää tapauskohtaista harkintaa, joka voi olla joskus koulun kontekstissa hankalaa, johtuen mahdollisista ristiriidoista ja useista osapuolista, kuten useammasta lapsesta ja heidän vanhemmistaan. (Hietanen-Peltola, Ratava & Laitinen 2019, 71.)

Lastensuojelulain toteutuminen edellyttää resurssien lisäämistä monissa kunnissa niin työntekijöiden, kuin toimenpiteiden, kuten avohuollon tukitoimien osalta. Lastensuojelun painopistettä on pyritty siirtämään laitoksista avohuoltoon, tehostamalla varhaista puuttumista ja kehittämällä uusia menetelmiä. Kokonaiskustannuksissa on mahdollista säästää pitkällä aikavälillä, kun tarve sijaishuol lolle vähenee. (Taskinen 2010, 12–13.)

Kaikki sellainen erityinen tuki, jota lapsille ja perheille annetaan ilman lastensuojelun asiakkuutta, on ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Kunnan on huolehdittava eri palvelujen avulla vanhempien ja huoltajien tukemisesta sekä muiden lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden tukemisesta. Tämä koskee erityisesti terveydenhuoltoa ja opetustoimea. Vaatimus pitää sisällään yhteistyön vanhempien kanssa, lapseen liittyvissä asioissa, suunnitelmissa ja päätöksissä. (Taskinen 2010, 32–33.)

Lapsen varhaisen tukemisen pyrkimyksenä on käsitellä asiat lapsen arkiympäristössä, niin ettei lastensuojeluntarvetta syntyisi. Lapsen kanssa toimiville voi syntyä huoli liittyen hänen kehitykseensä, käyttäytymiseensä tai elämäntilanteeseensa. Lasta tulee tukea ja hänen ongelmiinsa on puututtava ennen vaikeuksien

kasvamista, jolloin tukemisen mahdollisuuksia on vielä runsaasti. Kaikissa palveluissa lapsia kohdatessa, tulee työntekijöillä olla riittävästi tietoa ja taitoa ottaa huoli puheeksi. (Taskinen 2010, 27.)

Lasten kanssa työskentelevät ovat velvoitettuja tekemään lastensuojeluilmoituksen, mikäli he kohtaavat työssään lapsen, joka on lastensuojelun tarpeessa. Valtaosa lastensuojelusta, erityisesti varhainen tukeminen ja ennaltaehkäisy, on kuitenkin tarkoitettu tehtäväksi muuten kuin lastensuojeluviranomaisten toimesta. (Taskinen 2010, 39.)

Koulujen varhainen tukeminen on tehokasta. Kääntöpuolena tehokkaalle työlle on nähty se, ettei palveluja riitä kaikille tarvitsijoille. Koska palvelujen rajallisuus tiedostetaan, kouluissa priorisoidaan vaikeimmat tapaukset ensimmäisenä hoidettaviksi. Tehottomuutta taas lisää se, etteivät huoltajat tee yhteistyötä varhaisen puuttumisen prosessissa. (Huhtanen 2011, 41.)

3 Sosiaalityö kouluissa

3.1 Historiaa

Sipilä-Lähdekorpi (2004) kirjoittaa, että koulukuraattorin työtä on alettu kehittää 1920-luvun puolivälistä asti. Tällöin huomattiin erityisten toimenpiteiden tarve sellaisille oppilaille, jotka eivät menestyneet koulussa tai sopeutuneet koulujen sääntöihin. Koulukuraattori-nimikkeellä toimivia henkilöitä on työskennellyt kasvatusneuvoloissa 1950-luvulta lähtien.

Kasvatusneuvolan rinnalle alettiin kehittää varsinaista psykososiaalista oppilas-huoltoa 1960-luvulla, jolloin koulukuraattoreiden virkoja alettiin perustaa kouluihin. Kouluhallitukseen perustettiin mielenterveystyön ylitarkastajan virka vuonna 1971, jota voidaankin pitää koulujen psykososiaalisen työn alkuna. (Karttunen & Strömberg-Jakka, 2011, 277.)

Lakimuutosten myötä kuraattorityötä saatetaan sosiaalityön viitekehykseen. Kuraattori on edelleen lasten ja nuorten auttaja ja tukija, mutta kokee myös olevansa

kasvattaja. Säästösten mukaan kuraattorin yleinen tehtävä onkin kasvun tukeminen, hän on sekä kasvattaja että sosiaalityöntekijä, joka pyrkii sosiaalityön keinoin pedagogisiin päämääriin. (Kurki ym. 2006, 31.)

Lainsäädännön myötä opiskeluhuollon asema osana peruskoulun perustehtävää on vahvistunut. Se on tuonut mukanaan uusia haasteita niin opiskeluhuollon palveluiden henkilöstölle kuin opetushenkilöstölle. Koululääkäreiden, -terveydenhoitajien, -psykologien ja -kuraattoreiden oman erityisalansa asiantuntijoina on monella tapaa vaikuttavaa ja vaativaa. Työssä edellytetään hyviä vuorovaikutustaitoja sekä yksilö- ja verkostotyön laaja-alaista osaamista. Lisäksi myös konsultointia kriisityöhön ja kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämisen taitoa. Ratkaisut, joita hektisessä työssä tehdään voivat heijastua lapsen ja nuoren elämään kauaskantoisesti. Usein ratkaisuja ja vaihtoehtoja joutuu pohtimaan ilman kollegiaalista tukea, joka olisi työn vastuullisuuden vuoksi tärkeää. (Hietanen-Peltola ym. 2019, 60.)

Koulukuraattorin työtä määrittelee myös yhteiskunnallinen tarve, jonka mukaan lapsista ja nuorista tulee kasvattaa yhteiskuntakelpoisia. Tämä tarve nousee kasvatusneuvolan perinteestä, jota koululait ovat ohjanneet tukemaan oppilaan kasvua. Kuraattoreiden tehtävänä onkin ollut koulun perustehtävän täydentäminen, tukemalla opettajien päämääriä. Työn tavoite on pääasiassa oppilaiden tukeminen ja auttaminen, jotta he saisivat päättötodistuksen eivätkä syrjäytyisi. Kuraattoreiden tukea tarvitsevat siis myös opettajat sekä lasten ja nuorten vanhemmat, jotta nämä tavoitteet toteutuisivat. (Kurki ym. 2006, 20–22.)

Kuraattorityön malleja on erilaisia, toiset käyttävät aikansa korjaavaan työhön, toisten keskittyessä ennaltaehkäisevään työhön. Pääasiassa kuraattoreita työllistää oppilaiden motivaation puute koulutyötä kohtaan sekä työrauhaongelmat. Yksittäisiä syitä on vaikea löytää, koska syyt yleensä nivoutuvat yhteen. Päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat, oppimisvaikeudet tai kiusaaminen sekä viime vuosina yleistynyt puhelimen käytöstä johtuvat ongelmat työllistävät kuraattoreita. Ongelmat ovat monimutkaistuneet vuosien varrella. Yleisimmin kuraattorin asiakkaaksi tullaan koulunkäynnin laiminlyönnin vuoksi tai käytöshäiriöiden takia. Tavallisimmin aloitteen tekee oppilashuoltoryhmä tai opettaja, joskus oppilaan huoltaja tai oppilas itse. (Kurki ym. 2006, 20–22.)

3.2 Koulukuraattorin työn sisältöä ja haasteita

Koulukuraattori vastaa koulun sosiaalityöstä. Hän auttaa oppilaita ja heidän vanhempiaan erilaisissa koulunkäyntiin, käyttäytymiseen, mielenterveyteen sekä koulu yhteisöön sopeutumiseen ja toverisuhteisiin liittyvissä ongelmissa. Koulukuraattori osallistuu myös koulu yhteisön toiminnan ja kasvatustyön sekä opetuksen suunnitteluun, yhdessä koulun muun henkilöstön kanssa. (Taskinen 2010, 41.)

Käytännön työ eri koulukuraattoreilla on erilaista. Luonteeltaan sen kuitenkin tulee olla ennaltaehkäisevää sosiaalityötä. Kuraattorin puoleen voi kääntyä useat eri tahot, joiden kanssa yhteistyössä kuraattori pyrkii kohentamaan oppilaiden hyvinvointia. (Karttunen & Strömberg-Jakka, 2012, 280.)

Kuraattorin rooli on hyvin verkostoitunut. Koulussa tärkein yhteistyökumppani on koulun rehtori, jolla on tärkeä rooli ilmapiirin luojana. Myös koulun psykologi on tärkeä yhteistyökumppani, mikäli sellainen koulussa on. Harva kuraattori pitää oppilasta yhteistyökumppanina ja ne, jotka näin tekevät, mieltävät sen tärkeäksi. Koulun ulkopuolella yhteistyötä tehdään perheneuvolan ja sosiaalitoimen, nuorisotoimen ja erityisnuorisotyön kanssa. Koulun ulkopuolellakin psykologi on merkittävä yhteistyötaho. Vain pieni osa kuraattoreista pitää oppilaiden vanhempia yhteistyökumppaneina. Nämä huomiot/vastaukset/kommentit viittaisivat siihen, että ammatillisuuden kaudelta ei olla vielä siirrytty palvelualttiuden kaudelle. (Kurki ym. 2006, 25.)

Koulukuraattoreiden mielestä heidän työtään kuvaa parhaiten käsite *välittäjäasiantuntija*. Tämä viittaa kuraattorin toimivan välittäjänä eri sidosryhmien välisissä ristiriidoissa. Käsitteestä voidaan ymmärtää myös kuraattorin olevan oppilaistaan välittävä asiantuntija. Nuorten asianajaja, innostaja ja opiskelun motivoija ovat muita työtä hyvin kuvaavia käsitteitä, terapeutiksi kuraattorit eivät koe itseään. Toiminnan sisältöä kuvaavat hyvin myös tukioppilastoiminnan vetäjä, nuorten tuki, kuuntelija ja neuvottelija sekä vanhempien tuki/auttaja. (Kurki ym. 2006, 26.)

Työvälineistä tärkeimmät ovat kuraattoreiden koulutus, sosiaalityön/-alan tiedot ja taidot kuin myös psykologinen tieto ja hyvät vuorovaikutustaidot. Ratkaisukes-

keinen ajattelu, pedagogiikka, oma persoona ja verkostotyö ovat tärkeitä työvälineitä. Tärkeää on myös aito kiinnostus nuoriin ja lapsiin, systeeminen näkökulma, päihdetyön tietämys, huumori, intuitio sekä työnohjauskoulutus ja ryhmätyötiedot. Kuraattorit kokivat vahvasta koulutuksestaan huolimatta puutetta juuri ryhmätyö- ja terapiataidoissa sekä vuorovaikutustaidoissa. Tieteellistä ja teoreettista taitoa kaivattiin eniten käyttäytymistieteiden alueelta, kasvatustieteistä ja psykologiasta. Sosiaalialan koulutusta pidetään kuitenkin parhaana pohjakoulutuksena. Keskeisin kuraattoreiden työmenetelmä on keskustelu, pääasiassa neuvottelut ja konsultaatiot. Näitä taitoja tarvitaan myös spesiaalisemmissä työmenetelmissä kuten valistus, luokkatyö, NLP-metodi ja motivoiva haastattelu. Poissaolotapauksissa kuraattorit tekevät myös kotikäyntejä. Nivelvaihtoyöskentely, päihdetyö, koulukiusaamiseen puuttuminen ja vanhempien kanssa työskentely on kuraattoreiden mielestä tärkeää. (Kurki ym. 2006, 28–29.)

Koulukuraattoripalvelujen järjestämisessä ideana on, että kuraattori on oppilaiden tavoitettavissa heidän omalla koulullaan. Koulu tarjoaa kuraattorille mahdollisuuden havainnoida käyttäytymisen muutoksia, joiden taustalla voi olla vakavampia ongelmia muilla elämänosa-alueilla. Koulu tarjoaa nuorelle neutraalin ympäristön avuntarjoajan kohtaamiseen ja kouluympäristössä kuraattori voi tukea lähes huomaamattomasti niiden nuorten kasvua, toimintakykyä ja kehitystä, jotka eivät syystä tai toisesta ole saaneet aikuisilta riittävää tukea. Kouluympäristö myös mahdollistaa oppilaan ohjauksen tarvittaessa jatkohoitoon sekä luoda oppilaan tueksi muita luonnollisia tukiverkostoja ikätovereista, vertaistuesta ja kasvatuksen ammattilaisista. (Kurki ym. 2006, 127.)

3.3 Työn haasteita

Sipilä-Lähdekorpi kirjoittaa Hirveesti tekijänsä näköistä -teoksessaan oppilaiden häiriökäyttäytymisen ja motivoitumattomuuden koulunkäyntiin olleen koulun suurimpia ongelmia jo kuraattorityön alkutaipaleella. Edellisellä vuosituhanella niitä selitettiin maaltamuuton seurauksena. Tällä vuosituhanella ongelmia on jo enemmän, ja ne ovat syvempiä ja monimutkaisempia. Nykyään syitä haetaan heikosta vanhemmuudesta, yhteiskunnan arvoista ja koulujen kaavoihin kangistumisesta. Nuorelle minäkuvan ja hyvän itsetunnon rakentaminen nykyisessä yhteiskunnassa, ilman vahvan aikuisen tukea ei ole helppoa. (Kurki ym. 2006, 23.)

Kun opettaja tai muu taho tuo kuraattorin tietoisuuteen jonkin oppilaaseen liittyvän pulman, usein odotetaan, että kuraattori välittömästi tapaa oppilaan ja selvittää mistä on kyse. Tämä on kuitenkin hankalaa, koska ensin on luotava luottamussuhde ja oppilas on tavoitettava. Selvittäminen voi koitua hankalaksi, jos on kyseessä oppilas, joka on paljon poissa koulusta. Lisäksi ongelman ratkaisu vaatii yleensä pidempää selvittelyä ja joskus koulun ulkopuolisia tukitoimenpiteitä. (Karttunen & Strömberg-Jakka, 2012, 281.)

Opettajat eivät ehkä tunne kuraattorin työnkuvaa ja viitekehyserot ovat suuria ammattikuntien välillä. Kuraattoreilla on vahva oman työn arvostus, ja he kokevat asemansa vaikuttavaksi työryhmissä. He kuuluvat lukuisiin eri ryhmiin oppilas-huoltoryhmän lisäksi. Tämä kertoo työn moniammatillisuudesta. Kuraattorityötä tarvitaan laajalti ja se on verkostoitunutta. Sosiaalitoimi ja perheneuvola ovat eniten arvostavia tahoja koulun ulkopuolella, vähiten arvostusta koetaan päihdehuollon puolelta. Lääkärin arvostamattomuuden selittää se, että heidän kanssaan kuraattorit ovat vähiten tekemisissä. Päihdehuollon osalta yhteistyötä kuraattoreiden kanssa voitaisiin vahvistaa, erityisosaamisen vuoksi ja koska päihdeongelmat nuorilla ovat suuresti lisääntyneet. Kuraattoreiden mielestä heidän työssään parasta on nuorten elinvoima. Työn itsenäisyyttä ja monipuolisuutta arvostetaan ja työn haasteellisuus koetaan positiivisena. Kuraattorit kokevat työssään jonkinlaista kaoottisuutta, joka näkyy kiireenä, väsymisenä ja riittämättömyyden tunteena. Huolta aiheuttaa sekä oma että opettajien väsyminen. (Kurki ym. 2006, 26–27.)

Jotta koulukuraattori pystyisi selvittämään lapsen ongelmia, vaatii se eri tahojen haastattelemista. Selvitystyössä on otettava huomioon eri tahojen näkemykset ongelman laadusta ja syistä. Verkostoja on luotava kaikkien osapuolten kanssa, jotka voivat auttaa ongelman ratkaisussa. (Karttunen & Strömberg-Jakka 2012, 284.)

Suurimpana syynä sille, ettei kuraattori aina pääse työssänsä haluamiinsa tavoitteisiin, nähdään ajan puute sekä koululaitosten joustamattomuus ja muuttamattomuus. Koulujen kulttuurin ei nähdä vastaavan yhteiskunnan muutoksiin, ne ovat hektisiä ja sirpaleisia, joka vaikeuttaa työtä. Vuorovaikutusrakenteet ovat kehittymättömiä ja esimiestoiminta usein heikkotasoisista. Opettajien usein

ollessa väsyneitä ja joskus puutteellisesti koulutettuja, eivät he jaksakaan nähdä oppilaita yksilöinä. Kuraattorit myös kritisoivat opettajien suhdetta oppilaisiin ja yhteiskuntamme arvoja. (Kurki ym. 2006, 22.)

Koulukuraattorin työssä tarpeiden ja resurssien ristiriita on jatkuvasti läsnä. Koko työnkuvan olemassaolon ajan kuraattorin työn tarve on ollut suurempi, kuin siihen osoitetut resurssit. Yhteiskunnan ja yksilöiden haasteiden lisääntyessä koulukuraattoreiden virkoja ei ole kuitenkaan lisätty samassa suhteessa. Tavoitteena on ollut 500 oppilasta tai maksimissaan kolme koulua yhtä kuraattoria kohden, todellisuudessa luku on kuitenkin 1300 oppilasta ja 1–22 koulua kuraattoria kohden. Tämän takia monet kuraattorit työskentelevät jaksamisen ääri rajoilla ja harkitsevat alan vaihtoa. (Kurki ym. 2006, 30.)

Tuore tutkimus osoittaa, että kuraattorin luona asioineista oppilaista 12 % oli alaluokkalaisia ja 11 % yläluokkalaisia. Kyselyn mukaan yläluokkien opiskelijoista 5 % koki saaneensa kuraattorilta paljon tukea, 7 % jonkin verran tukea ja 4 % kertoi, ettei ole saanut tukea, vaikka olisi sitä tarvinnut. Apua vaille oli jäänyt 25 % niistä, jotka kokivat sitä tarvitsevänsä. (Hietanen-Peltola ym. 2019, 42.)

Resurssien vähyys on johtanut siihen, että kuraattoreiden työaika menee yksilötyöhön eikä yhteisölliselle työlle jää niin paljoa aikaa. Syrjäytyminen on sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden käänköpuoli. Sosiaalinen pääoma taas nähdään syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia edistävänä tekijänä. Koulujen sosiaalinen pääoma on tutkimusten mukaan vähenemässä. (Kurki ym. 2006, 32.)

Kuraattoreiden mukaan yleisin ongelma yläkoulussa on motivoimattomuus koulutyöhön. Kuraattorille ilmoittautumisen yleisin syy on koulunkäynnin laiminlyönti ja suurin haaste oppilaiden tukemisessa on motivointi koulun käyntiin. Kuraattoreiden keskeisin tehtävä onkin, lasten ja nuorten olemisen tukemisen lisäksi, yrittää saada oppilaat pysymään koulussa, jotta oppivelvollisuus täyttyisi. Motivoimattomuuden taustalla voi olla monia erilaisia tekijöitä. Tavoitteena kuraattorityöllä on poistaa oppimisen sosiaalisia esteitä, toisin sanoen tukea oppilaiden olemista koulussa tilanteissa, joissa olemisen saatikka oppiminen on syystä tai toisesta muodostunut raskaaksi tai vastenmieliseksi. Syyt voivat löytyä vaikeista

kotioloista, vapaa-ajan tai koulun sosiaalisista suhteista. Lähtökohtana on oppilaan kohtaaminen ja sen viestittäminen, että hänestä välitetään ja huolehditaan, oli tilanne mikä tahansa. (Kurki ym. 2006, 126.)

Joskus eri yhteistyötahojen näkemykset oppilaan ongelmista poikkeavat toisistaan. Tähän voi olla syynä monipuoliset ongelmat ja eriävät tiedot oppilaan tilanteesta. (Karttunen & Strömberg-Jakka 2012, 290.)

3.4 Moniammatillinen yhteistyö

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristö on yhä monitoimijaisempi ja kompleksisempi, ja edellyttää tiivistä yhteistyötä eri ammattilaisten ja toimijoiden välillä. Suomen kielessä käsitettä moniammatillisuus käytetään väljästi, ja sillä tarkoitetaan hyvin erilaisia potilastyön ja asiakastyön vuorovaikutustilanteita. (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen 2019, 17–18.)

Asiakaslähtöisyydellä tai asiakaskeskeisyydellä yleensä korostetaan asiakkaan yksilöllisyyttä, kunnioittamista sekä tarvetta tulla kuulluksi asioista, jotka koskevat häntä. Tämä on asiakastyössä tärkeä arvolähtökohta, jonka tulee ohjata ammattilaisten tekemiä ratkaisuja asiakastyössä. (Mönkkönen ym. 2019, 20–21.)

Tärkeä lähtökohta moniammatillisen työn kehittämiseksi on, että asiakkaat voisivat saada parempaa palvelua ammattilaisten tehdessä yhteistyötä. Yleensä tästä puhutaan asiakaslähtöisyytenä, joka tarkoittaa sitä, että asiakas tulee kuulluksi, hänet otetaan tiiviisti mukaan omaan hoitoonsa sekä palveluidensa suunnitteluun ja että asiakas tulee kuulluksi. (Mönkkönen ym. 2019, 126.)

Moniammatillisissa toimintaympäristöissä työskennellessä ihanteena on pyrkimys ottaa asiakkaan tilanne kokonaisvaltaisesti haltuun, yhdistäen eri asiantuntijoiden taidot sekä tiedot asiakaslähtöisesti. Tavoitteena on tuoda käsiteltävään tilanteeseen uudenlaisia ratkaisu- ja interventiomalleja ja myös uusia näkökulmia, jotka ottavat asiakkaan elämäntilanteen sekä erityispiirteet huomioon. (Mönkkönen ym. 2019, 96.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon aloilla on paljon kokemuksia huonosti toimivasta viranomaisyhteistyöstä, jossa työtä tehdään usein vain oman ammattiryhmänsä tavoitteisiin keskittyen. Ongelmat yhteistyössä heikentävät palveluiden ja hoidon

koordinointia erityisesti sellaisten asiakkaiden kohdalla, jotka tarvitsevat useita eri palveluita. (Mönkkönen ym. 2019, 157)

4 Opiskeluhoiltoa ja kuraattorintyötä ohjaavat lait

Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä. Oppilas-huolto muodostuu kokonaisuudessaan opetussuunnitelmien mukaisesta oppilas-huollosta sekä terveydenhuoltolaissa tarkoitettusta kouluterveydenhuollosta sekä lastensuojelulaissa tarkoitettusta koulunkäynnin tukemisesta. (Räty 2019, 44.)

Koulukuraattoripalveluilla tarkoitetaan kuraattorin antamaa koulunkäynnin ja opiskelun tukemista ja ohjausta. Tällä edistetään koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa. (Räty 2019, 45.)

4.1 Oppilas- ja opiskeluhoiltolaki

Oppilas- ja opiskeluhoiltolaki (1287/2013) määrittelee opiskeluhoillon opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän fyysisen ja psyykkisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä. Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä edistävänä yhteisöllisenä opiskeluhoiltona. Opiskeluhoiltoon sisältyvät perusopetuslaissa määrätyt psykologi- ja koulukuraattoripalvelut. Psykologi- ja kuraattoripalveluilla tarkoitetaan opiskelun ja koulunkäynnin ohjausta ja tukea psykologin tai kuraattorin toimesta, jonka tarkoituksena on edistää opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä opiskelijoiden perheiden kanssa ja tukea opiskelijoiden hyvinvointia ja oppimista sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. (Oppilas- ja opiskeluhoiltolaki 1287/2013, 3 § & 7 §.)

Opiskelijalle tulee järjestää mahdollisuus keskustella kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen, kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisissä tapauksissa keskustelumahdollisuus on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä. Tarvittaessa opiskelija on ohjattava saamaan

muita opiskeluhuollon palveluita. (Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 1287/2013, 15 §.)

4.2 Lastensuojelulaki ja sosiaalihuoltolaki

Lastensuojelulain tarkoituksena on painottaa lapsen edun huomioon ottamista ja vahvistaa sen toteutumista. Laissa halutaan korostaa lapsen oikeutta osallistumiseen ja erityiseen suojeluun. (Räty 2019, 1.) Lastensuojelulaki määrittelee ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksen.

Jos koulun työntekijällä herää huoli, että oppilaan tai perheen lastensuojelutarpeen selvittäminen olisi tarpeellista, on työntekijä velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen. Tämän jälkeen ilmoitus siirtyy ratkaistavaksi sosiaalitoimeen, joka päättää kuinka asian kanssa edetään. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 § & Lapinlahti.)

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) tarkoituksena on hyvinvoinnin ja sosiaalisen turvallisuuden edistäminen ja ylläpitäminen, osallisuuden edistäminen ja eriarvoisuuden vähentäminen, turvata tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut ja muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet. Lisäksi laissa määritellään tarkoitus edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa sekä parantaa yhteistyötä kunnan eri toimialojen, muiden toimijoiden ja sosiaalihuollon välillä. Laissa määritellään lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisestä ja seuraamisesta sekä kasvuolojen epäkohtien poistamisesta ja niiden syntymisen ehkäisystä. (Sosiaali-huoltolaki 1301/2014, 1 § & 9 §.)

Sosiaalihuoltolain mukaan lapsiperheille tulee tarjota tukitoimina esimerkiksi ohjausta ja neuvontaa, perhetyötä, kasvatus- ja perheneuvontaa, päihdetyötä, taloudellista tukea sekä kotipalveluita. Koulun työntekijöiden on ohjattava tukea tarvitseva perhe näiden palvelujen piiriin, jos havaitsee lapsen tai nuoren tarvitsevan jotain näistä palveluista. Nämä palvelut ovat sellaisia, joita lapsi, nuori tai vanhempi voi pyytää myös itse sosiaalitoimelta. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 14 § & Lapinlahti.)

4.3 Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) on laki, jonka tarkoituksena on edistää asiakaslähtöisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta. Asiakkaalla on oikeus hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa huomioon otettavia asioita ovat asiakkaan toiveet, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 1 § & 4 §.)

Sosiaalihuoltoa toteutettaessa asiakkaan toiveet ja mielipide tulee ottaa ensisijaisena huomioon ja lisäksi kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan. Asiakkaalle on mahdollistettava osallistuminen ja vaikuttaminen häntä koskevien palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että asiakkaan etu otetaan ensisijaisesti huomioon. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 8 §.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Pohtiessamme opinnäytetyömme aihetta, olimme kaikki sitä mieltä, että haluamme sisällyttää opinnäytetyöhömmme kuraattorityön sekä ehkäisevän lastensuojelutyön. Halusimme tutkia ehkäisevän lastensuojelutyön vaikutuksia peruskoulun oppilaisiin sekä koulukuraattoreiden työnkuvaa, ja sitä miten kuraattorit saavat asiakkaansa. Rajasimme aihetta vain peruskouluissa tapahtuvaan kuraattorityöhön, jotta saisimme luotettavampaa ja tarkempaa tietoa meitä kiinnostavasta aiheesta.

Koska aihe on varsin laaja, rajasimme tutkimuksemme koskemaan ennaltaehkäisevää lastensuojelua peruskouluissa koulukuraattoreiden näkökulmasta. Tarkkojen tutkimusongelmien asettamisen jälkeen, työskentely helpottuu, koska ajatukset suuntautuvat paremmin tutkittavaan asiaan (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Opinnäytetyömme tarkoitus on tarkastella ehkäisevää lastensuojelutyötä peruskouluissa, koulukuraattoreiden näkökulmasta.

Tutkimuskysymykset opinnäytetyössämme ovat:

- 1) Mikä on kuraattorin työnkuva?
- 2) Miten kuraattorin työ liittyy ehkäisevään lastensuojeluun?
- 3) Mitkä ovat kuraattorin työn kehittämisen kohteita ja ideoita niihin?

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kerätä tietoa peruskoulussa tehtävästä ehkäisevästä lastensuojelutyöstä ja tarkastella tätä koulukuraattorien näkökulmasta. Haluamme selvittää, miten kuraattorit itse näkevät työnsä koulumaailmassa, mitä heidän työnkuvaansa kuuluu ja ovatko he omasta mielestään kuraattoreina tärkeässä osassa ennaltaehkäisevässä työssä.

Haluamme tutustua tarkemmin kuraattoreiden työnkuvaan. Selvitämme opinnäytetyössämme mitä ehkäisevä lastensuojelutyö on kuraattorien näkökulmasta, kuinka sitä toteutetaan ja millaisia menetelmiä heillä on käytössään. Haluamme tarkastella myös mahdollisesti nousevia epäkohtia ja kuulla kuraattoreiden omia näkemyksiä toiminnan kehittämiseksi.

5.2 Opinnäytetyön toteutus

Aihepiirin rajaaminen lastensuojelutyöhön ja kuraattorityöhön oli meille selkeä valinta, sillä olemme kaikki kiinnostuneita lastensuojelutyöstä sekä kuraattorityöstä.

Opinnäytetyön toteuttamista varten haimme tutkimusluvan Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiltä keväällä 2020. Toteutimme opinnäytetyön kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen menetelmiä käyttäen. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkimukseen osallistuvien näkökulman ymmärtäminen (Kylmä & Juvakka 2007, 31). Laadullinen tutkimus oli opinnäytetyöhömme sopiva menetelmä, sillä halusimme saada tietoa ehkäisevän lastensuojelun toteutumisesta kuraattoreiden omasta näkökulmasta. Tutkimuksemme kohderyhmänä olivat Etelä-Karjalan alueella työskentelevät koulukuraattorit.

Vallitsevan Covid-19 aiheuttaman tilanteen vuoksi emme päässeet haastattelemaan kuraattoreita kasvotusten, vaan toteutimme aineistonkeruun Webropol-kyselyllä. Tutkimuksen laajuus oli riippuvainen siitä, kuinka moneen kuraattoriin saamme yhteyden ja kuinka moni heistä ehtii vastata. Toivoimme kuitenkin, että kysely tavoittaisi mahdollisimman monta vastaajaa, jotta saisimme riittävästi aineistoa ja näin ollen tutkimuksemme vakuuttavuus kasvaa. Näin saisimme myös

enemmän vertailupohjaa vastauksille sekä vastausten mahdolliset yhteneväisyydet tukisivat toisiaan.

5.3 Aineiston keruu ja analysointi

Opinnäytetyö toteutettiin kyselylomakkeella, joka sisälsi avoimia kysymyksiä. Kyselylomake osoittautui tehokkaaksi ja taloudelliseksi vaihtoehdoksi. Kyselylomakkeen avulla saadut vastaukset saatiin tallennettua suoraan tiedostoiksi, tehokkuutta ajatellen tämä menetelmä oli paras ratkaisu. Tutkimukseen osallistujat pystyivät vastaamaan kyselyyn oman aikataulunsa mukaisesti, joten aikataulujen yhteensovittamiseen tai tapaamisten järjestämiseen ei kyselyyn osallistuneiden tarvinnut nähdä ylimääräistä vaivaa.

Hyödynsimme kyselylomakkeen teossa Webropol-sovellusta. Haastattelun rungon saimme valmiiksi toukokuussa 2020 ja myös kysely välitettiin toukokuussa 2020 Etelä-Karjalan alueen koulukuraattoreiden esimiehen kautta yhdeksälle toista alueen koulukuraattorille. Kysely välitettiin kesäkuun 2020 alussa ja vastausaikaa kyselyyn oli vajaa kolme viikkoa. Puolessa välissä pyysimme välittämään muistutusviestin kuraattoreille. Vastauksia kyselyyn saimme kuudelta koulukuraattorilta.

Kerätyn aineiston analysoimme aineistolähtöisellä eli induktiivisella sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysin vaiheita ovat: aineiston pelkistäminen eli redusointi, aineiston ryhmittely eli klusterointi ja teoreettisten käsitteiden luominen eli aineiston abstrahointi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 175).

Aineiston käsittelyn ensimmäinen vaihe oli aineiston pelkistäminen. Aineiston pelkistäminen tapahtuu niin, että alkuperäisilmaukset muokataan pelkistetyiksi ilmauksiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 176.) Tulostimme kyselylomakkeilla saamamme vastaukset ja alleviivasimme tulostetusta tekstistä tutkimuskysymyksiimme vastaavat ilmaukset eri väreillä, minkä jälkeen kirjoitimme niistä pelkistetyt ilmaukset erilliselle paperille. Seuraava analyysin vaihe oli aineiston ryhmittely, jossa etsitään aineistosta samankaltaisia käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 178). Etsimme pelkistetyistä ilmauksista samaa tarkoittavia käsitteitä ja yhdistimme ne omiksi ryhmiksi. Viimeinen aineiston analyysivaihe on aineiston käsitteellistäminen, jossa tutkimuksen kannalta oleelliset käsitteet yhdistetään luokiksi

(Tuomi & Sarajärvi 2018, 180). Luokat nimesimme niiden sisältöä kuvaavilla käsitteillä ja näin muodostuivat alaluokat. Alaluokat yhdistimme pääluokiksi ja annoimme luokille niiden sisältöä kuvaavat nimet: Turvallinen aikuinen, verkostotyö, ennaltaehkäisy, resurssipula, työnkuvan selkeyttäminen sekä työn haasteet, joita kuvataan myöhemmin taulukossa 2.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökulmat

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella sen uskottavuuden, vahvistettavuuden, reflektiivisyyden ja siirrettävyyden kautta. Uskottavassa tutkimuksessa tutkimustulokset vastaavat siihen osallistuneiden näkemyksiä tutkivasta asiasta. Tärkeää on, että tekijä on perehtynyt tutkimaansa aiheeseen riittävästi ja tarpeeksi kauan, jotta hän voi ymmärtää tutkimukseen osallistujan näkökulman. (Kylmä & Juvakka 2007, 127–128.)

Opinnäytetyömme aihe on yhdistelmä meitä kaikkia kiinnostavista asioista, jonka vuoksi olemme keränneet teoreettista tietoa opinnäytetyötämme varten jo pitkän aikaa ennen varsinaisen opinnäytetyöprosessin aloittamista. Olemme kaikki opintojemme aikana harjoitteluissa sekä työelämässä perehtyneet niin ehkäisevään lastensuojelutyöhön, lastensuojelutyöhön kuin peruskoulun maailmaan. Perehtyminen itse tutkittavaan asiaan parantaa työmme luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuutta parantaa se, jos haastatteluita on ollut tekemässä useampi henkilö (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135). Haastattelukysymykset teimme yhdessä, sekä kyselyn vastaukset kävimme yhdessä läpi.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen toistettavuudesta puhutaan termillä vahvistettavuus. Samalla tavalla toteutetun tutkimuksen tulokset voivat poiketa toisistaan tutkijan tekemien tulkintojen vuoksi. Siirrettävyys laadullisessa tutkimuksessa tarkoittaa tutkimuksen tulosten yleistettävyyttä muihin vastaaviin tilanteisiin. Tutkimuksen tekijän on siis annettava lukijoille riittävästi tietoa tutkimukseen osallistujista ja tutkimusympäristöstä. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.)

Toteutimme kyselyn opinnäytetyötä varten Webropol- kyselyllä, joka lähetettiin yhdeksälletoista Etelä-Karjalan alueen koulukuraattorille. Yllätykseksemme saimme vastauksia vain kuudelta koulukuraattorilta. Prosentuaalisesti kyselyyn

vastasi vain 31,6 %. Vastauksia analysoidessamme ja vertailllessamme, huomasimme, että nämä kuusi vastaajaa vastasivat yllättävänkin yhteneväisesti. Opinnäytetyömme tulokset eivät ole yleistettävissä Etelä-Karjalan alueen peruskoulun kuraattoreiden yhteneväiseksi näkemykseksi, sillä suurin osa alueen kuraattoreista ei vastannut kyselyyn. Kysely toteutettiin täysin anonymisti, jotta henkilöllisyyden paljastumisen pelko ei vaikuttaisi kyselyyn osallistuneiden vastauksiin.

Tutkimus tapahtui Webropol- kyselyllä, joka lähetettiin Etelä-Karjalan alueen peruskoulun kuraattoreille. Kyselyn ansiosta vastauksia oli mahdollista käsitellä anonymisti, eikä kenenkään henkilötietoja tule vastauksista ilmi. Saatekirjeessä kerroimme, että osallistuminen tapahtuu anonymisti ja osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Toimimme salassapitovelvollisuutta noudattaen. Haimme tutkimusluvat Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiltä. Eettisen toimikunnan lupaa emme tutkimukseemme tarvinnut, sillä tutkimuksessamme ei kerätä arkaluontoista tietoa, jotka voisivat vahingoittaa tutkimukseen osallistuvia henkilöitä. Rehellisyys ja luottamuksellisuus ovat arvoja, joita kunnioitimme tutkimusta tehdessämme. Toimimme rehellisesti sekä huolellisesti aineistoja käsitellessämme, tallensimme tulokset ja arvioimme tuloksia tarkasti. Vertasimme saatuja tuloksia jo olemassa olevaan teoriapohjaan, jonka totuudenmukaisuuden sekä ajankohtaisuuden varmistimme etukäteen.

Sitouduimme keräämään tietoa vain käsittelemästämme aiheesta kyseisen alan asiantuntijoilta. Tulostimme vastaukset sellaisena kuin ne meille laitettiin, emmekä muuttaneet niitä. Kylmän ja Juvakan (2007) mukaan kaikki tutkimusaineistot on hävitettävä, kun niiden käyttötarkoitus on täytetty. Heti opinnäytetyön valmistuttua poistamme tiedostot, joissa on osallistujien vastaukset kyselylomakkeisiimme. Lisäksi hävitämme tulostetut vastaukset asianmukaisesti. Tutkimuksen analysoinnin vaiheessa otimme myös huomioon eettisen puolen. Emme käyttäneet tutkimuksen tekemiseen ulkopuolisia henkilöitä, vaan teimme kaikki tutkimukseen liittyvät työvaiheet itse. Olemme myös pyrkineet kirjoittamaan opinnäytetyöprosessin toteutusvaiheet auki mahdollisimman tarkasti.

6 Tulokset

Webropol- kysely lähetettiin yhdeksälletoista kuraattorille, johon vastasi yhteensä kuusi Etelä-Karjalan alueen peruskoulun kuraattoria. Saamamme vastaukset olivat suurelta osin yhteneväisiä, ja kuraattorit näkivät työnkuvansa tärkeänä osana oppilashuoltoryhmää sekä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Tässä kappalessa käymme läpi vastauksista saatuja tuloksia.

6.1 Kuraattorin työnkuva ja työ osana ehkäisevää lastensuojelua

Tulosten perusteella kuraattorit näkevät itsensä turvallisena aikuisena lapsille ja nuorille. Kuraattoreiden näkökulmasta työnkuvaan kuuluu vahvasti lasten, vanhempien sekä perheiden tukeminen. Keskustelun, välittämisen ja ohjaamisen lisäksi myös verkostotyö näyttelee isoa roolia heidän työssään.

Kyselyn vastausten perusteella varhainen tukeminen, huolten puheeksi ottaminen ja monipuolinen menetelmäosaaminen ovat kuraattoreiden vahvuuksia ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttamisessa. Syrjäytymisen ehkäisy nähdään tulosten perusteella kuraattorityön kulmakivenä. Lisäksi kuraattorin on oltava helposti lähestyttävä, jotta kynnyks hakeutua kuraattorin palveluihin olisi mahdollisimman matala. Myös yhteisöllisyyden luominen nousi esille kyselyn tuloksissa. Taulukossa 1 on tuotu esiin asioita, joita kuraattorit pitävät työnkuvassaan tärkeinä, sekä heidän keinojaan toteuttaa ennaltaehkäisevää työtä.

Turvallinen aikuinen	Verkostotyö	Ennaltaehkäisy
Tukeminen	Yhteisöllisyys	Varhainen tukeminen
Välittäminen	Yhteistyö	Ennakointi
Aito kiinnostus	Verkostot	Huoli puheeksi
Turvallisuus		Matala kynnyks
Vaikuttaminen		Syrjäytymisen ehkäisy
Helposti lähestyttävä		Menetelmäosaaminen

Taulukko 1. Koulukuraattoreiden keinoja toteuttaa ehkäisevää lastensuojelutyötä.

Kyselyyn vastanneet kokivat, että he ovat nuorille turvallisia aikuisia ja heidän tulee olla nuorille helposti lähestyttäviä ja nuorten asioista aidosti kiinnostuneita aikuisia, jotka voivat vaikuttaa lapsen tai nuoren elämään ohjaamalla ja tuemalla.

Kuraattorina voin olla turvallisena aikuisena koululla, jolle lapset ja nuoret voivat kertoa huolistaan ja voin olla heidän tukena. Olen kouluilla paikalla ja läsnä, ovi aina avoinna ja helposti lähestyttävissä.

Kuraattorit tekevät työssään laajaa verkostotyötä. Erilaisia verkostoja on paljon, joihin kuuluu lasten vanhempien lisäksi koulun henkilöstö. Verkostotyötä tehdään myös koulun ulkopuolella erilaisten toimijoiden kanssa. Näitä voivat olla esimerkiksi lasten ja nuorten kehitykselliset- ja psykiatriset palvelut, kolmannen sektorin palvelut sekä poliisi. Myös sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut kuten sosiaalipalvelut ja perhetyö, aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut kuuluvat verkostotyön piiriin.

Meillä on alueellinen verkosto, joka kokoontuu muutaman kerran vuodessa puhumaan lasten ja nuorten näkökulmasta alueen asioista ja tilanteesta.

Koulun sosiaalisentyön näkökulmasta yhteisöllinen työ on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä parhaimmillaan. Hyvinvoivassa yhteisössä on hyvinvoivia yksilöitä ja toisin päin.

Vastausten perusteella kuraattorit kokevat yhteisöllisyyden vahvistamisen ennaltaehkäisyn keinona. Ehkäisevätyö nähdään myös ennakointina, puuttumisena, yhteistyönä ja rinnalla kulkemisena. Varhaisen puuttumisen koetaan toimivan kouluympäristössä ja siellä sen toteuttaminen olisi helppoa.

Ehkäisevä lastensuojelu on mielestäni sitä, että kaikki aikuiset pitävät huolta lapsista ja kuuntelevat ja tarjoavat tukea ja apua tai ohjaavat eteenpäin tarvittaessa.

Näkisin, että kouluympäristössä on helppo tavoittaa lapsia ja nuoria ja nimenomaan päästä vaikuttamaan tilanteisiin ennaltaehkäisevästi.

Ongelmien ennakointi tapahtuu kartoittamalla lasten kuulumisia ja olemalla kiinnostuneita heidän voinnistaan sekä tilanteestaan. Näin tarjotaan lapsille ja nuorille tietoisuutta siitä, että heistä välitetään ja heitä kuunnellaan. Kohtaamisen tärkeys korostuu. Syrjäytymistä ehkäistään monilla keinoilla työskentelemällä yksittäisen oppilaan sekä erilaisten oppilasryhmien kanssa. Asioita otetaan puheeksi matalalla kynnyksellä ja lapsessa tapahtuviin muutoksiin reagoidaan nopeasti.

6.2 Kuraattorityön kehittämiskohteet ja ideoita niihin

Kuraattorin työ on kirjavaa ja pitää sisällään erilaisia haasteita. Kyselyyn vastanneet kokivat haastavina muun muassa resurssit, työntekijöiden puutteen ja ajankäytön. Taulukossa 2 on esitelty kyselyssä esiin tulleita kehittämiskohteita kuraattorin työssä.

Resurssipula	Työnkuvan selkeyttäminen	Työn haasteet
Resurssit	Työkenttä toisen organisaation sisällä	Korjaava työ
Kuntien heikko panostus	Kuraattorit ei näkyvillä	Apua ei oteta vastaan
Työntekijöiden puute	Kuraattoriin roolin selkeyttäminen	Tieto ei kulje
Yksilötyöskentely	Tuplatyö	Ehkäisevää työtä tarvitaan lisää
Ajankäyttö		Verkostotyön katkonaisuus

Taulukko 2. Kuraattorityön kehittämiskohteet

Noin puolet kyselyyn vastanneista koulukuraattoreista vastasivat, että resurssipula on suuri kehittämisen kohde. Kuraattorit kokevat oppilasmäärän olevan tällä hetkellä kohtuullinen, mutta näköpiirissä heillä on oppilasmäärien suureneminen, joka taas tarkoittaa useampaa koulua yhtä kuraattoria kohden. Kyselyn mukaan

myös työntekijöiden puute hankaloittaa sitä, että asioihin pystyttäisiin reagoimaan ajoissa. Myös suunnitelmallisuus ja ajankäyttö näkyivät vastauksissa.

Resurssien puute, eli se, että ei pystytä paneutumaan riittävästi jonkun asiaan tai tukemaan riittävästi. Haastavaa on joskus myös löytää keinot auttamiseen.

Suunnitelmallisuus jää usein kiireen jalkoihin ja työtä tulee tehtyä "kunhan jotenkin saa hoidettua". Ajankäyttö niin, että kirjaaminen pysyisi hallinnassa eikä jäisi rästiin.

Kuraattorit kokivat, että kunnat eivät panosta tarpeeksi kouluympäristössä tapahtuvaan ennaltaehkäisevään työhön.

Tähän kannattaisi kuntien panostaa, koska mitä aiemmin tukea voidaan järjestää, sitä helpommin erilaisissa pulmissa voidaan auttaa.

Kyselyyn vastanneet nostivat esille, että koulukuraattorin työnkuva on edelleen monelle epäselvä, ja että työnkuvaa tulisi tarkentaa. Vastausten mukaan koulun suuntaan on paljon odotuksia, ja heille sysätään esimerkiksi kasvatusvastuuta, vaikka vastuu kasvatuksesta on aina kuitenkin lapsen tai nuoren vanhemmilla.

Kuraattorin roolia tulisi myös tarkentaa, koska nyt työkenttä on todella laaja ja kaikki asiat kuuluvat kuraattorille.

Myös se, että koulukuraattorit työskentelevät koululla, mutta toimivat eri organisaation sisällä luo haasteita sekä omanlaisensa puitteet työn tekemiselle.

Toisaalta kuraattorit nähdään muiden Eksoten palveluiden silmissä kouluun kuuluvana työnä, jonka roolia on haastavaa liittää heidän prosesseihin.

Haasteina kuraattorit näkivät esimerkiksi palveluprosessit. Myös töiden tekeminen kaksinkertaisena nousi esiin haasteita kysyttäessä. Koulukuraattori tekevät alkuarvioinnin, ja sama tehdään uudestaan lasten ja nuorten talolla.

Palveluprosessit. Kuraattorityön näkökulmasta lasten/nuorten palveluohjaus ja kartoitus Lasten ja nuorten talolla tuplana.

Haastavana nähdään myös se, että kuraattorit huomaavat jonkun olevan avun tarpeessa, mutta apua ei haluta syystä tai toisesta ottaa vastaan. Kuraattorit haluaisivat myös opettajilta tietoa mahdollisista muutoksista tai ilmiöistä, ennen kuin kyse on jo korjaavasta työstä. Ehkäisevän työn lisääminen oli asia, jolla kuraattorit pystyisivät lisäämään varhaista puuttumista työssään.

Koulussa ymmärrys, että oppilashuolto kuuluu kaikille koulussa toimiville aikuisille/työntekijöille, ei ole irrallista toimintaa, eivätkä ole vain opiskeluhuollonpalveluiden toimintaa.

Myös tiedon kulun ja avunsaannin katkeaminen mainittiin kyselyn vastauksissa. Koulussa varhainen tukeminen toimii, mutta jossain vaiheessa verkostoa avunsaanti katkeaa.

Paljon puhuttu varhainen puuttuminen toimii mielestäni koulussa, mutta valitettavasti se avunsaanti tyssää usein jossakin kohtaa.

Covid-19 ei vastaajien mukaan ollut aiheuttanut suuria ongelmia työn toteuttamisessa. Etäopetuksen aikana oli huomattu, että osalla lapsista oppimistulokset jopa paranivat. Kuraattorit pitivät yhteyttä oppilaisiin etäkontaktein ja kuraattorit saivat uusia asiakasohjauksia niin opettajilta, vanhemmilta kuin oppilailta itseltään. Suurimpina ongelmina nähtiin se, ettei kaikilla perheillä ollut tarvittavia teknisiä laitteita kotonaan, tai eivät osanneet tai halunneet käyttää niitä. Pääasiassa koulukuraattorit olivat menneestä poikkeus keväästä positiivisin mielin ja kokivat pystyneensä toteuttamaan työtään lähes yhtä laadukkaasti kuin koulussakin. Saimme vain yhden vastauksen, jossa kerrottiin poikkeus kevään menneen osalla perheistä todella huonosti ja tämän vuoksi korjaavaa työtä on ruvettava toteuttamaan.

Valitettavasti osassa perheitä tilanteet ovat ehtineet etäopetuksen aikana mennä todella huonoon suuntaan ja ei voida puhua enää ehkäisevästä lastensuojelusta vaan on tarvittu lastensuojelun korjaavia toimia avuksi.

Toki opettajat olivat yhteydessä paljon, joten sitäkin kautta näki jos jollakin oli haasteita. Itse olin yhteydessä oppilaiden kanssa, joiden kanssa olisi ollut kontakti myös ilman poikkeusoloja. Aika oli loppujen lopuksi kuitenkin melko lyhyt, joten ei aiheuttanut suurta vaikutusta.

7 Yhteenveto

Opinnäytetyössämme tutkimme ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä peruskoulun koulukuraattoreiden näkökulmasta. Tulosten perusteella voimme todeta, että kuraattorit näkevät tekemänsä työn vahvana osana ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Kouluympäristön koetaan olevan helppo paikka tavoittaa lapsia ja nuoria, joten ennaltaehkäisevää työtä on mahdollista toteuttaa kouluissa. Kuraattoreiden työssä verkostotyöskentely ja erilaisten menetelmien käyttö näyttelee suurta osaa. Kehittämiskohteita kuraattoreiden työhön liittyen nousi esille paljon.

Tutkimuksemme koostuivat kuuden Etelä-Karjalan alueen peruskoulujen kuraattoreiden vastauksista. Vastaukset olivat suurimmaksi osaksi yhteneväisiä, jäimme pohtimaan olisiko hajontaa ollut enemmän, jos olisimme saaneet lisää vastauksia.

Tutkimuskysymysten ulkopuolelta nousi vastauksia perheiden tukemisen tärkeydestä. Perheiden tukeminen nähdään todella tärkeänä osana koulukuraattoreiden tekemää ennaltaehkäisevää työtä, ja että myös koulukuraattorit välillä unohtavat sen kaiken kiireen keskellä.

Resurssipula nousi yhteisenä kehittämisen kohteena voimakkaasti esille. Sipilä on todennut teoksessaan jo vuonna 2006 kuraattorin roolin olevan vieläkin epäselvä, vaikka työtä on tehty Suomessa jo yli 40 vuotta. Sen aiheuttavat resurssipula sekä ylisuuret tai ristiriitaiset odotukset. Myös työn päällekkäisyys, roolien sekoittuminen koulupsykologeihin ja roolien vaihtelu eri kouluilla aiheuttaa epäselvyyttä. Eniten päällekkäisyyttä työssä koetaan erityisopettajan ja koulun terveydenhoitajan työn kanssa.

Kuraattorin roolia toivotaan tarkennettavan, koska kuraattorit kokevat työkentänsä todella laajaksi. Kyselyn mukaan kuraattorit tulevat työskentelemään koko

ajan kasvavien oppilasmäärien kanssa, jolla on suora vaikutus tavoitettavuuteen ja kuraattorien paikalla oloon kouluilla.

8 Pohdinta

Jäimme pohtimaan, kuinka paljon ennaltaehkäisevästä työstä voidaan karsia, koska korjaava työ on yhteiskunnalle huomattavasti suurempi kuluerä ja vie paljon enemmän resursseja kuin mitä oikea aikainen ennaltaehkäisevätyö. Jos resurssit ovat jo nyt liian vähäiset, missä vaiheessa työn laatu alkaa kärsiä? Teoriatietoa hakiessamme törmäsimme väitteisiin, joiden mukaan varhainen tukeminen koetaan olevan kouluilla tehokasta. Silti tällä tehokkaalla työllä oli varjopuolensa, kaikille avun tarvitsijoille ei riittänyt resursseja. Koulut priorisoivat eniten apua tarvitsevat ja näkyvimmat tapaukset ensimmäisiksi, jolloin kaikki muut jäävät varjoon. Ovatko nämä oppilaat seuraavaksi korjaavan työn asiakkaita? Kuraattoreiden tulisi saada työskennellä pienempien oppilasmäärien kanssa, jotta työn laatu ja vaikuttavuus eivät kärsisi.

Työskentely pienempien oppilasmäärien kanssa auttaisi moneen asiaan. Työn laadun ja vaikuttavuuden lisäämisen lisäksi kuraattoreiden oma jaksaminen ja voimavarat kasvaisivat. Liian suuri työmäärä aiheuttaa stressiä ja kiirettä mikä tahtomattaan vaikuttaa työn toteutumiseen. Tulevaisuus näyttää kuitenkin vievän työtä aivan toiseen suuntaan. Koulukuraattoreiden työmäärä ja oppilasmäärät yhtä kuraattoria kohden tulevat mahdollisesti kasvamaan tulevaisuudessa.

Auttaisiko ongelmien havaitsemisessa, jos käynnit kuraattorin luona otettaisiin osaksi opetussuunnitelmaa, siinä missä opinto-ohjaus on sisällytetty peruskoulun yläluokkien opintosuunnitelmaan. Seuranta olisi hyvä aloittaa jo alaluokilta, jotta kuraattoreilla olisi mahdollisimman monipuolinen kuva kunkin oppilaan tilanteesta ja luottamussuhde ehtisi syntyä.

Kuraattorin roolin koetaan olevan vieläkin epäselvä. Tämä nousi esille aineistossa ja kyselyssä. Jos siis kuraattoreiden rooli ja työnkuva on epäselvä sekä kuraattoreille itselleen että muille aikuisille ja koulun henkilökunnalle, voivatko oppilaatkaan olla täysin varmoja siitä mitä kuraattorit tekevät ja milloin kuraattorin luo voi hakeutua? Olisiko nimikkeen vaihdosta koulun sosiaalityöntekijäksi hyötyä vai aiheuttaisiko se ikävän leiman kuraattoreiden ylle?

Varhaisen tukemisen koetaan toimivan kouluympäristössä, mutta avunsaanti tyyssää koulun ulkopuolella. Miksi näin on, vaikka kuraattorit tekevät moniammatillista verkostotyötä? Onko syynä se, ettei eri toimijat kommunikoi keskenään, koetaanko roolien vuoksi tehtävienkin kuuluvan aina jollekin toiselle? Miten ammatillinen verkostotyö toimii, jos avunsaanti loppuu koulun seinien sisälle? Mielestämme koulujen verkostotyötä pitäisi vahvistaa. Vanhemmat ja sosiaalitoimi on otettava vahvemmin mukaan keskustelemaan oppilaiden asioista ja tiedon tulisi kulkea jokaiseen suuntaan. Verkostopalavereita voisi järjestää myös koululla. Olisi mielestämme oppilaan etu, mitä enemmän hänen ympärillään on välittäviä ja hänen asioistaan kiinnostuneita aikuisia, jotka puhaltavat määrätietoisesti yhteen hiileen.

Opinnäytetyöprosessin aikana meille heräsi paljon kysymyksiä, sekä ihmettelyä tuli paljon, milloin mistäkin aiheesta. Mutta eniten jäimme pohtimaan, että miksi kuraattoreiden resurssit ja työntekijä määrät ovat niin retuperällä, vaikka kuraattoreiden mukaan kouluissa olisi helppoa toteuttaa ehkäisevää työtä.

Opinnäytetyön tekeminen oli inspiroivaa, antoisaa ja opettavaista. Opinnäytetyön tekeminen lisäsi kiinnostustamme niin koulukuraattorin työtä kuin ennaltaehkäisevää työtä kohtaan. Jos aikaa olisi ollut vuosia olisi aiheesta saanut äärettömän laajan ja moniulotteisen tutkimuksen. Ennaltaehkäisevää lastensuojelu työtä tehdään jollain tasolla todennäköisesti kaikilla sektoreilla, joille sosionomi voi työllistyä, joten koemme että tutkimuksestamme on meille hyötyä myös tulevaisuudessa.

Tutkimuksellisten menetelmien käyttö oli meille kaikille uutta. Opimme paljon laadullisen tutkimuksen tekemisestä, kyselyn toteuttamisesta sekä aineiston analysoinnista. Suuria huolia meillä ei opinnäytetyön toteuttamisesta ollut, sillä meillä kolmella on erilaiset vahvuudet, joita oli mielestämme helppoa yhdistää työn tekemiseen. Ensin ajattelimme aineiston analysoinnin olevan vaikeaa ja aluksi se tuntuikin siltä. Luettuamme teoriaa analysoinnista, aloimme ymmärtämään, kuinka analysointi toteutetaan.

Vastauksissa esiin nousseet ongelmat ja kehityskohteet vastasivat lähdemateriaalista saatuja tietoja, joten voidaan ajatella, että kuraattorityössä ei ole tapahtu-

nut suuria muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. Resurssipula ja kasvava oppilasmäärä on tiedostettu aina. Aiemmin jo käsiteltiin sitä, kuinka kuraattorin työn tarve on ollut aina suurempi, kuin siihen osoitetut resurssit (Kurki ym. 2006, 30). Kuraattorintyö on mielestämme todella arvokasta työtä ja heillä on oivallinen mahdollisuus toteuttaa ehkäisevää työtä lasten ja nuorten parissa.

Jatkotutkimuksena voisi selvittää, kuinka kuraattorit saavat lasten ja nuorten ongelmat tietoonsa ja miten voisi vaikuttaa siihen, että asiat tulisi tietoon tarpeeksi ajoissa, ennen kuin kyse on jo korjaavasta työstä. Lisäksi olisi hyvä selvittää lasten ja nuorten ajatuksia koulukuraattorin työnkuvasta, kuinka lapset ja nuoret näkevät koulukuraattorin roolin kouluissa, sekä kuraattorin luokse juttelemaan pääsemisen mahdollisuuksista.

Lähteet

Hietanen-Peltola, M. Rautava, M. Laitinen, K. Autio, E. 2019. Kohtaaminen keskiössä - Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskeluhuollon palveluissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: PunaMusta Oy

Huhtanen, K. 2011. Tehostettu tuki perusopetuksessa - Työvälineeksi pedagoginen ennakointi. Jyväskylä: PS-Kustannus Oy

Karttunen, T. Strömberg-Jakka, M. 2012. Sosiaalityön haasteet – tukea ammatilaisen arkeen. Jyväskylä: PS-Kustannus Oy

Kurki, L. Nivala, E. & Sipilä-Lähdekorpi, P. 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn lectura AB.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.

Lapinlahti. Perusopetus. Marin ja Liisan koulu. Koulupsykologi ja koulukuraattorit. Sosiaalityö koulussa. <https://peda.net/lapinlahti/perusopetus/mjlk/kjk/sk>. Luettu 31.8.2020.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. 2019. Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013.

Räty, T. 2019. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Prima Oy

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV-menetelmäopetuksen tietovaranto, verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus>. Luettu 24.4.2020.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2012.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOY.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Liite 1. Haastattelukysymykset

1. Mitä ehkäisevä lastensuojelu on sinun mielestäsi?
2. Miten ehkäisevä lastensuojelu näkyy työssäsi?
3. Mikä on haastavinta ehkäisevän lastensuojelun toteutumisessa/toteuttamisessa?
4. Oletko huomannut työssäsi kehittämiskohteita? Jos olet, niin mitä?
5. Miten poikkeusolot ovat vaikuttaneet ehkäisevän lastensuojelun toteutumiseen?
6. Minkälaisia verkostoja hyödynnät työssäsi?
7. Kuinka tärkeänä näet perheen tukemisen ehkäisevässä lastensuojelutyössä?
8. Vapaa sana.

Liite 2. Tutkimuslupahakemus

Tutkimuslupa-/Lausuntohakemus
(Jatkotutkimuslupahakemus)

1 (3)

Saapumispvm __/__/20__

Dnro _____

HAETAAN	☒ Tutkimuslupaa	☐ Eksoten eettisen työryhmän lausuntoa (Ks. ohjeet tästä)
☐ Jatkotutkimuslupaa tutkimukselle (nimi ja dnro):		
ILMOITUS EETTISELLE TYÖRYHMÄLLE	Tutkimuksella on eettisen toimikunnan myönteinen lausunto ☐ (lisättävä liitteeksi)	
HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY	Koskeeko tutkimus potilaita/asiakkaita ☐ Kyllä ☒ Ei	
	Tarvitseeko tutkija luvan potilastietojen käyttöön potilastietojärjestelmistä/arkistosta (mm. rekisteritutkimus) ☐ Kyllä ☒ Ei	
TUTKIJ(A)T	Nimi (nimet) Laura Hurme, Essi Korhonen & Linda Kämäräinen	
	Osoite Kievarinkatu 1 C40 53100 Lappeenranta	
	Sähköpostiosoite laura.hurme@student.lab.fi / essi.korhonen@student.lab.fi	Puhelin +358405417540 / +358442035476
	Työpaikka, oppilaitos tai muu yhteisö LAB ammattikorkeakoulu	
	Koulutus/ammatti Opiskelija	
TUTKIMUS	Tutkimuksen nimi Ennaltaehkäisevä lastensuojelu peruskoulussa kuraattorien näkökulmasta	
	Tutkimuksen taso ☐ Väitöskirja ☐ Licensiaattityö ☐ Pro gradu ☐ Kandidaatin tutkielma ☐ Muu yliopistotasoinen tutkimus ☒ Amk opinnäytetyö ☐ Yamk opinnäytetyö ☐ Muu opinnäytetyö ☐ Muu, mikä?	Tutkimuksen tieteenala ☐ Lääketiede ☐ Hoitotiede ☐ Yhteiskuntatiede ☐ Muu terveystiede, mikä? ☒ Muu, mikä?
	Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppilaitoksessa tai muussa yhteisössä	
Lyhyt yhteenveto tutkimussuunnitelmasta (max. 450 merkkiä) Tarkoituksena on Webropol-kyselyn avulla selvittää ehkäisevän lastensuojelutyön merkitystä ja toteutumista peruskouluissa kuraattorien näkökulmasta. Kysely lähetetään Eksoten alueen kuraattoreille ja vastaukset käsitellään anonyymisti.		

Saapumispvm __/__/20__

Dnro _____

	Tutkimustapa / -menetelmä ☒ Kysely ☐ Haastattelu ☐ Asiakirja- / tilastoanalyysi ☐ Kliininen tutkimus ☐ Havainnointi, miten havainnoidaan? ☐ Muu, mikä?		
	Otoksen koko Eksoten alueen kuraattorit Tutkimuksen aloituspvm 4.5.2020	Arvioitu päättymisaika 30.8.2020	
TUTKIMUKSEN YKSIKÖT JA YHTEYSHENKILÖ EKSOSSA	Mihin tulos/-toimintayksiköihin tutkimus kohdistuu Eksotessa? Peruskouluihin Tutkimuksen yhteyshenkilö/ohjaaja Eksotessa		
TUTKIMUKSEN OHJAAJA OPPILAITOKSESSA TAI MUUSSA YHTEISÖSSÄ	Nimi Ulla Huhtalo Sähköpostiosoite ulla.huhtalo@lab.fi		Puhelin +358406433570
RAHOITUS	Aiheutuuko tutkimuksesta kustannuksia Eksotelle? ☒ Ei ☐ Ei, ulkopuolinen rahoitus ☐ Kyllä, selvitys tutkimussuunnitelmaan		
LIITTEET	Kaikkiin hakemusiin ☒ Tutkimussuunnitelma ☒ Selvitys rekisteröidyn informoimisesta (esim. tietosuojaseloste), sisältäen henkilötietojen käsittelyn, tietosuoja- ja turvariskien arvioinnin ja tutkimukseen osallistujien informoinnin. Lisätietoa www.tietosuoja.fi Lääketieteelliseen tutkimuslupahakemukseen sekä ilmoitukseen eettiselle työryhmälle lisäksi ☐ Eettisen toimikunnan lausunto ☐ Muut mahdolliset luvat (esim. STM/THL) ja sopimuskopiot Eettisen työryhmän lausuntohakemukseen lisäksi ☐ Malli tutkimushenkilöille annettavasta yhteydenotto- ja informaatiokirjeestä ☐ Malli tutkimushenkilöiltä pyydettävästä suostumuksesta ☐ Haastattelukysymykset ☐ Kyselylomake ☐ Mittauslomakkeet		

Saapumispvm __/__/20__

Dnro _____

<p>SITOUKSET JA ALLEKIRJOITUKSET</p>	<p>Sitoudun siihen, etten käytä saamiani tietoja tutkittavan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten etujen loukkaamiseksi joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus, enkä luovuta saamiani henkilötietoja sivullisille enkä käytä niitä muuhun tarkoitukseen kuin mihin tutkimuslupa on myönnetty. Noudatan tietosuojalainsäädännössä ja muualla lainsäädännössä mainittuja säännöksiä henkilötietojen käsittelystä, salassapidosta ja hävittämisestä. Lähetän valmiin opinnäytetyön sähköisenä Eksoten kirjaamoon.</p>
	<p>Päiväys _____._____.____.</p>
	<p>Hakijan/hakijoiden allekirjoitus:</p>
	<p>nimi: _____</p>

Liite 3. Tietosuojailmoitus
Laatimispäivämäärä:
27.4.2020

OPINNÄYTETYÖTÄ KOSKEVA

TIETOSUOJAILMOITUS
EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679)
artiklat 13 ja 14

Mitä tarkoitusta varten henkilötietoja kerätään? / Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Keräämme tietoja opinnäytetyötämme varten. Opinnäytetyömme aihe on ehkäisevä lastensuojelutyö peruskouluissa kuraattoreiden näkökulmasta. Tavoitteenamme on tuottaa tietoa ehkäisevästä lastensuojelutyöstä ja sen toteutumisesta peruskouluilla ja peilata sitä kuraattoreiden näkemyksiin. Toteutamme tiedonkeruun kyselyllä.

Mitä tietoja keräämme? / Tutkimusrekisterin tietosisältö

Emme käsittele henkilötietoja ollenkaan, vaan keräämme kuraattoreiden näkemyksiä ja mielipiteitä anonymisti.

Millä perusteella keräämme tietoja? / Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Lähetämme Eksoten alueen kuraattoreille saatekirjeen, jossa pyydämme heidän suostumustaan osallistua kyselyyn.

Mistä kaikkialta henkilötietoja keräämme / Tietolähteet

Eksoten alueen peruskoulujen kuraattoreilta ja vain heiltä itseltään, myöntyn luvan mukaisesti.

Kenelle tietoja siirretään? / Tietojen siirto tai luovuttaminen ulkopuolelle

Kerätyt aineistot säilytetään ainoastaan opinnäytetyön laatijoilla.

Minne tietoja siirretään? / Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Kerättyjä tietoja käytetään ainoastaan opinnäytetyön tuottamiseen ja niitä ei luovuteta ulkopuolisille.

Kerättyjen tietojen turvallinen säilyttäminen / Rekisterin suojauksen periaatteet

Opinnäytetyön laatijoita on ohjeistettu salassapitovelvollisuudesta liittyen opinnäytetyön laatimisen yhteydessä kerätystä tiedosta. Mahdolliset henkilötiedot anonymisoidaan kerätyn aineiston analysointivaiheessa. Tietoja käsitellään korkeakoulun tietoturvalisillä palvelimilla ja tietoihin pääsy on mahdollista ainoastaan opinnäytetyön tekijöillä.

Kuinka kauan kerättyä aineistoa säilytetään? / Tutkimusaineiston käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Kerättyä aineistoa säilytetään syksyn 2020 ajan.

Millaista päätöksentekoa? / Automatisoitu päätöksenteko

Aineistoa käsiteltäessä ei tapahdu automaattista päätöksentekoa.

Oikeutesi / Rekisteröidyn oikeudet

Rekisteröidyllä on oikeus peruuttaa antamansa suostumus, milloin henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Tutkimuksen keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietolainsäädäntöä.

Rekisteröidyllä on seuraavat EU:n yleisen tietosuojasetuksen mukaiset oikeudet:

- a) Rekisteröidyn oikeus tarkistaa itseään koskevat tiedot.
- b) Rekisteröidyn oikeus tietojensa oikaisemiseen.
- c) Rekisteröidyn oikeus tietojensa poistamiseen. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta, jos tietojen käsittely on tarpeen yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten, jos oikeus tietojen poistamiseen estää tai suuresti vaikeuttaa henkilötietojen käsittelyä
- d) Rekisteröidyn oikeus tietojen rajoittamiseen.
- e) Rekisteröidyn oikeus siirtää tiedot toiselle rekisterinpitäjälle.

Tutkimusrekisterin tiedot

Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö peruskouluissa kuraattorien näkökulmasta. Kyseessä on kertatutkimus, joka kestää kevästä 2020, syksyyn 2020. Mahdollisia henkilötietoja säilytetään syksyyn 2020 saakka.

Rekisterinpitäjän ja yhteys henkilön tiedot

Essi Korhonen
essi.korhonen@student.lab.fi
0405417540

Tutkimuksen suorittajat

Essi Korhonen, Laura Hurme, Linda Kämäräinen

Liite 4. Saatekirje

Sosiaali- ja terveysala

Saatekirje

Hyvä Eksoten alueen kuraattori,

Olemme sosionomiopiskelijat Laura Hurme, Essi Korhonen ja Linda Kämäräinen LAB-ammattikorkeakoulusta. Olemme tekemässä opinnäytetyötä ehkäisevästä lastensuojelutyöstä peruskoulussa. Tarkoituksena on sähköisellä Webropol-kyselyllä kerätä kuraattoreiden näkemyksiä aiheesta.

Pyydämme teitä käyttämään hetken ajastanne ja vastaamaan kyselyyn. Kyselyyn osallistuminen tapahtuu anonymisti ja osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Saamamme tiedot käsitellään huolellisesti ja tietoja ei käytetä muuhun, kuin opinnäytetyön tarkoituksiin. Tiedot hävitetään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Vastauksenne ovat meille tärkeitä. Mikäli teille tulee kysyttävää, meidän yhteystietomme löytyvät alta.

Kiitos yhteistyöstänne!

Ystävällisin terveisin,

Laura Hurme

laura.hurme@student.lab.fi

Essi Korhonen

essi.korhonen@student.lab.fi

Linda Kämäräinen

linda.kamarainen@student.lab.fi